

ZVUKOVÁ STRÁNKA JAZYKA

HLÁSKOSLOVÍ

Fonetika

- základní jednotka: **hláska** = zvuk (vs. písmeno)
- kde a jak hlásky vznikají a jak znějí

Fonologie

- základní jednotka: **foném** = hláska, která je schopna rozlišovat význam
- jakou fci hlásky mají a jak se chovají
př. nabitá x **nap**itá ... b je hláska a p je hláska, b i p jsou tedy fonémy, protože mění význam
obdobně **p**es x **v**es
brána x branka ... n má 2 různé zvukové podoby, ale je to jeden foném

Ortofonie

- jak hlásky tvořit správně
- spolupracuje s logopedií

Ortoepie

- pravidla spisovné výslovnosti
př. mě [mně]

hlásky samohlásky (vokál – tón)
 souhlásky (konsonant – šum)
 dvojhásky

slabika = to, co vyslovujeme

obsahuje: samohlásku / slabikotvornou souhlásku (r, l, m, s, š)
př. vlk, krk, osm

dvojhásky

ou nouze x do|učit (au, eu)

Fonetická transkripce

- přepis zvuku do písma
- v čj máme čárky namísto anglického ‘:’, máme háčky
ů → ú půjde [pújde] | byl [bil] x bil [bil]
děti [d’et’i] | džem [žem]

Třídění českých samohlásek

- krátké x dlouhé ... délka
- zaokrouhlenost: o, u
- zavřenost (u, o) x otevřenost (a, e)
- podle místa tvoření (í x ú)

Třídění českých souhlásek

- tvrdé (h, ch, k, r, d, t, n) podle místa artikulace,
- měkké (ž, š, č, ř, c, j, ď, ť, ň) podle způsobu artikulace, ...
- obojetné (b, f, l, m, p, s, v, z)

Spodoba (asimilace = usměrnění) hlásek

1. Spodoba znělosti

lávka v ... znělé, k ... neznělé → [láfka]

smaragdový m ... nepárová – neovlivňuje; [smaragdoví]

prosba [prozba]

řídí se podle poslední ve skupině.

$ZN \rightarrow N, ZZ \rightarrow Z, NZ \rightarrow Z$

výjimka: shoda

$NZ \rightarrow Z$ [zhoda] x [schoda] ... sh není jednoznačné

2. Spodoba artikulačního místa a způsobu

př. vodník, tramvaj ... m nevyslovujeme rty, ale zuby

3. Neutralizace protikladu znělosti koncových souhlásek

let, led [let] → vždy nezněle

Slovní přízvuk

= akcent

- v čj na první slabice

- v čj dynamický = silový (zvýšení síly hlasu) x tónový = melodický (tónový průběh samohl.)

př. 'do lesa

na 'nejkrásnější 'louce ... předklonka

'Řekl **jsem mu to** 'včera. ... příklonka

A 'už 's tím 'dej 'pokoj.

Rytmus a takt

- v běžné řeči nepravidelné

- střídání přízvukných a nepřízvukných slabik

- v poezii může být pravidelné

takt = zvukový celek od jednoho přízvuku k druhému

'Zítřa si to 'musíme 'všichni už 'definitivně 'rozmyslet. → 5 taktů

Tempo promluvy, pauzy a větný celek

- jsou různé.

Pauzy

- na konci věty, čárky, ...

- slouží k nádechu

Frázování

- pauzy na správném místě

Větný úsek

- část věty od pauzy k pauze

Melodie a kadence

- melodie = výškový průběh tónů

- kadence = melodie na konci věty; klesavá, stoupavá, neutrální